

СТРЕМГЛАВО

МАЙКЪЛ
ФРЕЙН

книга с интрига

РЕДАКЦИЯТА

МАЙКЪЛ ФРЕЙН

*Несъгласието
между преводача и издателите
относно интерпретацията
на оригиналния текст доведе
до паралелното отпечатване
на две версии.*

к н и г а с и н т р и г а
РЕДАКЦИЯТА

ЗА АВТОРА

МАЙКЪЛ ФРЕЙН

МАЙКЪЛ ФРЕЙН, писател, драматург, преводач и журналист е сред най-ярките съвременни творци на Великобритания. Роден е на 8 септември 1933 в Лондон. След като завършва Кеймбриджкия университет, се впуска в журналистическото поприще. Фрейн е автор на 11 романа (сред които *Оловните войници*, *Руският преводач*, *Строго личен живот*, *Шпиони*), над 30 пиеси (*Шум зад кулисите*, *Благодетели*, *Копенхаген*, *Демокрация*), ред публицистични и биографични трудове. Удостоен е с повече от 20 британски и световни награди за литература и драматургия („Уитбрег“, „Тони“, „Дорънс Оливие“, „Молиер“). Интересът му на преводач е насочен към руската класическа литература. Творчеството му е проникновен разбор на човешките и социалните отношения, като много често поставя философски въпроси в хумористичен контекст. Прекрасно изградените му фабули изобилстват със силно забавни обрати. По произведения на Фрейн са създадени 9 филма, като *Първо и последно* (*First and Last*) е отличен с „Еми“. Майкъл Фрейн печели популярност в България с блестящия си фарс *Noises off*. Със заглавие *Още веднъж отзад* или *Шум зад кулисите*, комедията е поставена на сцената на Сатиричния театър от световноизвестния чешки режисьор Иржи Менцел и се превръща в един от любимите спектакли на публиката.

Психо-крими-социална комедия

*Блестяща проза с драматургичен шрих и елемент
на историческо разследване.*

Млад лондончанин, философ и университетски преподавател, заминава в провинцията с жена си и новородената си гъщеря, за да довърши „на спокойствие“ изкуствоведския си труд, заради който е взел творчески отпуск. Но там се запознава с местен едър земевладелец и попада на картина, за която предполага, че е отдавна загубен шедьовър на Питер Брьогел Стария. Мисълта да придобие световна слава (и немалко пари) го заплита в сложна, тъжна и смешна верига от събития, променила живота му завинаги.

Лични отношения и исторически факти, лъжи и истини се завъртат в главоломно торнадо. Завладяващото повествование, като картина на „еретика“ Брьогел, успява да „изобрази онова, което не подлежи на изобразяване“. Романът е номиниран за наградите „Букър“ и „Уитбрег“.

*Майкъл Фрейн е най-философският комедиен писател
и най-комичният философски писател на нашето време.*

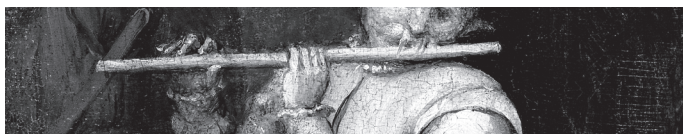
Д е й л и М е й л

МАЙКЪЛ ФРЕЙН

Под редакцията на Анета Мечева

СТРЕМЛЯВО

*Ако искате да закупите книги на ИК „Кибеа“,
можете да ги поръчате чрез най-близкия до вас
книготърговец, или на телефон (02) 988 0193,
както и на електронните ни пощи
bookstore@kibea.net и office@kibea.net.*

ЦЕНТЪР ЗА КНИГИ И ЗДРАВЕ „КИБЕА“

София 1000, ул. „Д-р Вълкович“ №2А
(близо до ул. „Ангел Кънчев“ и ул. „Солунска“)
Фирмена книжарница: 02 988 01 93

На корицата:
Пипър Брьогел Стария *Трима войници*, 1568, гетайл
Copyright © The Frick Collection

Michael Frayn
HEADLONG

Copyright © Michael Frayn, 1999

All rights reserved.

© Издателска къща „Кибеа“, 2016
© Красимира Деспотова, графичен дизайн, 2016

ISBN 978-954-474-730-5

ЦЕЛИ И ПОДХОДИ

Трябва да обявя откритие. Известно е, че множество културни съкровища са изчезнали през вековете. Вярвам, че съм открил едно от тях. По-долу излагам доводите си.

В незавидно положение съм, обаче. Ако научната общност не приеме твърденията ми, бих изглеждал като глупак. Ако ги приеме – още по-зле! Обстоятелствата са такива, че не само бих изглеждал като глупак, но бих станал обект на възмущение и погнуса.

Бих могъл да не кажа нищо и никои никога няма да разбере. Но ако имам каквито и да било претенции на учен – или просто на нормално цивилизовано човешко същество – тогава съм длъжен да представя в писмен вид твърденията си, за да могат настоящите и бъдещите ми колеги да ги подложат на оценка днес или след време. При това е необходимо да опиша заплетените обстоятелства около откритието колкото е възможно по-пълно и добросъвестно, защото за да изрекам своята присъда, ще трябва да ги проучат до най-малката подробност.

В крайна сметка, може би е за предпочитане да ста-
на известен като глупак или дори мошеник, отколкото да остана напълно неизвестен.

Това ме обрича на болезнен процес. Ще се наложи да обясня и някои позорни деяния. Мъката, която това ме кара да изпитвам, е труднопоносима. Още по-труднопоносимо е обстоятелството, че оставам несигурен относно точната природа на стореното от мен.

Сега, откъде да започна?

Най-логично би било просто да заявя какво точно смятам, че представлява въпросното съкровище. Но тук веднага възниква препятствие, защото то няма име. Бих могъл просто да го опиша, което ще направя, когато му дойде времето, но описанието не би имало особен смисъл, защото предметът на откритието никога преди не е бил описван и никой няма и най-бегла представа как е изглеждал.

Мисля, че единственият начин, по който мога да се справя – а и единственият поносим за мен начин – е да изоставя всякакви опити за ретроспективен разказ. Ще трябва да се върна назад към самото начало и да изживея всичко, което се случува, в последователността, в която се случува, от миг на миг, обяснявайки конкретните си мисли в конкретните мигове, в които ми хрумваха, наред с ребусите, на които се натъквах, конкретните ми цели през всеки даден момент и възможностите, с които смятах, че разполагам в същия момент, без промените, които предизвиква ретроспекцията.

Това има своите недостатъци. В определени моменти тонът ми сигурно ще звучи неоправдано лекомислено. Но така беше. Повечето от нещата, които правим в живота си, много често изглеждат болезнено неподходящи в светлината на случилото се впоследствие.

И така, отначало!

Връщаме се година назад. Сега сме миналата година. Ранна пролет е. Чудесна отправна точка, както ще стане ясно.

Кой е първият знак, че предстои нещо необикновено? В моя случай това е парче изляляло сезалово въже за балиране.

Същото сезалово въже, с което ще свърши разказът.

CTPENTABO

ПЕЙЗАЖЪТ
СЕ РАЗКРИВА

Ранна пролет, да... Един от онези крехко оптимистични начални априлски дни след като часовниците са се престашили да скачат с час напред, но преди метеорологичното време и по-предпазливите дървета да съберат смелостта да ги последват. Кейт и аз пътуваме на север в кола, натъпкана догоре с храна, книги, тигани и излишна дребна покъщнина. Отиваме в провинцията.

Къде е провинцията ли? Чудесен въпрос! Аз лично смятам, че започва от лондонското предградие Еджуеър и завършва на нос Рот, но пък не съм познавач. Според Кейт, която доста отбира от предмета, никаква провинция не започва, поне не и истинската, докато не пътуваме най-малко два часа, не излезем от магистралата и не хванем шосето за Лавенидж. Дори там си остава мнителна – и виждам защо. Всичко все още е доста уредено, като в нарочна изложба за селския бит. Живите плетове са твърде гладко подгизнати. Има подозрително много конюшни и школи по езда. От време на време ни застигат впечатляващи повеи от гниеца растителна маса и животински тор, но пък къщите не са каквито трябва да бъдат (същите са като край Еджуеър), а и хората не изглеждат както трябва. Не че има чак толкова много хора за оглеждане, освен в минаващи

те коли, също като нас. Вярно, че немалко от тези коли са конструирани за селски живот – нарочно четвъртити и повдигнати високо над земята, за да пазят пътуващите в тях от епидемии на шап. Но пък въпросните пътуващи имат разочароващо градски вид. И в редките случаи, когато се доближаваме до тях достатъчно, за да ги подушим – зареждайки бензин в Колд Кинвър или органични зеленчуци в Касъл Куендън – не намирисват на пръст, тор или мухлясало цвекло. На нищо не намирисват, точно като нас и познатите ни в Лондон. Споделям мнителността на Кейт. Не ни се иска да сме излезли на сто мили от Лондон, само за да се натъкнем на хора, излезли на сто мили от Лондон, за да избегнат хора като нас!

Провинцията – онова, което ние наричаме провинция – започва след отбивката за Лавенидъж по немаркираното тясно шосе отвъд табелата „Бизи Би Хъни“. След миля-две се спускаме в малка забравена падина. Общината отдавна е занемарила това кътче. Следва газене на половин миля кал и фъшкии, където стадо истински крави прекосява пътя между пасището и доулките. Под храстите отляво на едно място има куп стари тухли и потрошени фаянсови плочки, потънали в коприва и пробити стари емайлени тенджери. По краищата на забравени ниви стърчат празни паянтови постройки с ръждясали ламарини. Покрити с мъх порти нияно се поклащат с ръждива бодлива тел, провряна през счупените им панти. Постепенно мнителността ни отпада – ето го истинското село! Ето затова плащаме втори данък смет!

И двамата мълчим, докато приближаваме крайната си цел. Не от мнителност относно автентичността

на заобикалящото ни, а от опасения какво ще заварим. Това е първото ни идване за годината. Колко ли ще е влажно леглото? Колко ли ще е усойна кухнята? Дали не са ни отмъкнали тиганите? Какво ли са прогризали мишките? Дали пак не са проявили важни шевове от спалното бельо? Дали не са нападнали и инсталацията?

Този път не е като предишните ни идвания. Не пристигаме само за събота и неделя или за няколко дена. Ще останем два месеца, ако не и три или четири. Ще ни понесе ли такава доза реализъм?

Сега има и друга леко тревожеща новост – продълговатия предмет, заключен сред вещите на задната седалка и грижливо захванат с двата колана. От него започват да се раздават немошни звуци. Кейт се обръща и съзерцава съдържанието му.

– Нали взе кремчето против подсичане?

– Трябваше да я събудим по-рано! Сега ще трябва да я кърмиш, преди да се е разгоряла печката.

Ще ѝ хареса ли на Тилда мук? Ще обикне ли мишките? Ще ѝ се сторят ли студът и влагата така свежи, както и на нас? Ще оцени ли автентичността на всичко наоколо?

Спирам колата настред постоянната локва в дола край гората, където намерихме мъртвия скитник.

– Ами дали да не вземем да се върнем? – питам. – Обратно вкъщи.

Кейт ме поглежда. Твърде късно се сещам, че въпросът ми ще се запамети и цитира при случай като поредния признак на онова, което тя смята за мое непостоянство, на приписваната ми склонност внезапно да се пренасочвам от едно начинание към друго. Но засега просто казва:

– Ще я накърмя в колата, докато разтоварваш. Ще оставим двигателя включен.

Продължаваме, без да гласуваме предложението за изоставяне на експедицията. И вече сме там! Към имота няма знак, а само тесен път наляво и добре познатото ни усещане за пристигане, което само ние изпитваме, и би останало недоловимо за други посетители. Тъй като в околността не познаваме никого, който би искал да ни посети, това едва ли е проблем.

Бавно напредваме по коловоза. Но когато свиваме отвъд бъзака, от чийто цвят това лято най-накрая ще си направим пенливо вино, не виждаме познатата ни зелена врата. Виждаме разтег сезалово въже за балиране.

Купища сезалово въже за балиране се мотаят из истинската провинция. Основен показател за истинността на дадено село е това, колко от него е вързано със сезал. Вадим балите от уравнението – без бали! Откровено, никога не съм и виждал бали, вързани със сезал за балиране. Става въпрос за всичко останало, освен балите – рула черно пластмасово фолио, яркосини найлонови торби за смет, порти, гащи, земеделска техника – всичко, вързвано с канап или ръждива тел преди появата на сезала за балиране. Отвиват го от масурите, но никога не го навиват обратно и не го хвърлят, а той е от пластмаса и никога не се разпада. Понякога е розов, понякога – оранжев, та личи отдалеч сред селското зелено и кафяво. Сегашният е розов и придържа затворен задния капак на дребен ландровър.

Дума да не става, че возилото си е автентично. Селско е като алабаш.

Споглеждаме се с Кейт. Гост! И то не някакъв лондонски познат, а истински селски тип. Нима местни-

те пускат сондаж за приятелство след двугодишен пробен срок?

Слизам да разузная, все още с неподходящи обувки, все още не в селски вид, и деликатно танцувам от островче на островче сред калта. Следва гръмък лай и две кучета с размерите на едри овце изскачат иззад вилата. Леко съм смутен, че чужди кучета пазят собствения ми имот от мен. Всъщност съвсем не съм леко смутен, а направо разстроен, че и запратен в калта, която се опитвах да избегна. Не съм прав за кучетата обаче — не се опитват да ме прогонят, а ме приветстват, като възторжено ръгат влажни носове в слабите ми и приятелски бършат лапи в пуловера ми. Докато собственикът им се покаже иззад вилата, почти успявам да придобия неговия автентичен селски вид. А нито аз, нито Кейт сме виждали по-автентичен селски вид.

— Долу! — нарежда той с обигран господарски тон, който мигом прави кучетата работолепни. Иде ми и аз да полегна в краката му, но земята е възкална — поне за сегашния ми панталон — та вместо това поемам ръката, която протяга.

— Тони Чърт. Съсед.

Стиска като човек, свикнал да извива вратовете на ранени диви птици. По-висок е от мен и докато вдигам очи към неговите, разполагам с достатъчно време да мерна кални ботуши, кадифян панталон с цвeта на кал, както и карирано сако, издържано в кални тонове. По жилетката с цвят на кал има дупки, а всяка възможност за пъстрота, предлагана от тригълника кафеникаво-зелена бархетна риза над жилетката, е парирана от калнокафява вратовръзка. Дори си има пуш-

ка, скосена на две, както е редно, върху лакътя. Дългото му лице, извисяващо се над мен към каскет с кален цвят, е единственото, което не пасва на преобладаващата цвetoва гама. Седи някак си недосготвено и синкаво-сиво, с няколко недогледани съсиречета от бръснача.

– Помислих си, че може да сте отзад – казва той. – Скелтън спомена, че ще идвате.

Господин Скелтън, както му викаме с Кейт, оправя местните водни помпи и септични ями. Звъннахме му предварително. Представям Кейт. Тони Чърт повдига кално оцветения си каскет, изпод който за кратко лъсва оредяваща коса с каляв цвят.

– Много ми е приятно най-накрая да се запознаем – казва. – Толкова много съм чувал за вас двамата!

– От господин Скелтън ли? – пита Кейт. И защо не? Човекът, който ти оправя канализацията, има доста какво да разкаже за теб.

– Ами, от всички...

От всички? От жената в будката за вестници, която знае какви вестници четем? От Чарли Тул, който знае какъв размер яйца от щастливи kokoшки предпочитаме?

– Радваме се, че сте избрали нашия край. Голям бонус.

Селото най-сетне ни притиска към калната си гръд. А самият Тони Чърт има мирис, който моментално определям като напълно автентичен. Макар и труден за разбор, той е точно онова, което липсваше на останалите хора, до които се доближавахме по пътя. В сместа със сигурност присъства куче, наред с катранената нотка на промазана водонепромокаема тъкан. При-

съства и острият дъх на стар вълнен плат. И друго – нещо кораво и нравствено издържано, навярно карболов сапун, изплакнат с ледена вода.

– С Лора се надявахме да наминете някой път – казва Тони. – На вечеря?

– Колко мило!

– Нищо официално, нали... Да се позапознаем, да ви поразправам местните клюки, вие да ни разкажете какво става по широкия свят. Другия понеделник става ли? Или вторник? Кое време ви е удобно?

Споменавам Тилда.

– Вземете и нея, естествено! Стаи колкото щете да я паркирате! Имението е Ъпуд. Знаете го, нали? Та, другия понеделник към осем! Пасва ли ви с графика за кърмене? Пък, като дойдете, може да се посъветваме с вас за нещо, ако не възразявате.

Да се посъветват? Ами, хубаво! Давам на заден да го пусна да излезе и в колата писва оглушителна тревога. Нашата прозорлива малка дъщеря се опитва да ни предупреди, че някой се промъква в живота ни.

Знаем ли къде е Ъпуд? Да – даже и ние знаем къде е. Грамадната разлата къща, наполовина скрита под дърветата в горния край на закътаната ни долина. А сега познаваме и самия Тони Чърт. Той е собственик на долината.

Е, не на цялата долина! Не и на малкия парцел с къщата ни. Нашият имот граничи с неговия, както комично в подобни случаи заявяват градските собственици на половин селски акър. Общата граница не е осо-

бено дълга, но някак създава връзка. Съседи земевладелци, братя по съсловие...

Скоро в къщата забръмчават три духалки, в огнището запрашва грамаден пън, накърмената до насита с майчино мляко Тилда спи пред него, четири парафинови печки изпълват останалите стаи с топъл аромат и сме в приповдигнато настроение. Е, вярно – в спалнята има нови влажни петна, по някои стени е избил странен мъх. Мишките са гризали кърпите и са оставили изпражненията си в хладилника. Очакват ме и други изненади. Обувам селския панталон, който ме е чакал в гардероба, но не мога да го закопчая. Дали влагата го е свила, или аз съм се разширил? Да не съм прихванал разширяването от Кейт? Наблюдавам я как се движи бавно и обемисто насам-натам, редейки запаси от памперси по лабиците. Три месеца след раждането още е грамадна. Поклаща се настрани, като ходи. Направо се клати! Става ми смешно. Тя се усмихва и се понапряга да разбере причината. Нищо не казвам, но когато сяда на пейката пред огнището да погледа Тилда, докато сивата пролетна вечер навън се слива с нощта около малкия ни свят, в който сме само ние тримата, заставам зад нея, грабвам две пълни шепи лице и го извъртам за целувка, някак си доволен, че разполагам с толкова повече плът за любене. Впрочем и аз предлагам доста повече плът за любене...

– Е – подхващам, сядайки до нея, – благородниците ни канят на аудиенция. Всичките ни левичарски предразсъдъци отиват на кино. Подкупват ни!

– Ами можем да им кажем, че Тилда се е разболяла...

– Не ти ли се ходи?

– А на теб?

Ходи ли ми се? Да! Защо пък не? Социална авантюра. Човешки контакт. Живот...

— Едва ли ще ни бъде приятно — казва Кейт.

— И още как! Ще бъде ужасно.

Не добавя нищо. Признак на несъгласие. В смисъл, съгласна е, че ще е ужасно, но според мен ще е ужасно интересно и забавно, а според нея — обратното. А и съзнава, че вече съм решил. Един път и аз да реша нещо! Макар понякога решенията ми сами да се развалят, малко вероятно е да се развалят под чужд натиск.

— Хайде сега — казвам. — Готин е. Чак и шапка ти свали!

— Не разбирам защо ни кани.

— Някакъв съвет искал.

— Ъхъ.

— Ами, не си длъжна да му го даваш.

Какъв ли съвет иска от нас? Представям си, че няма да е по въпроси на нравствеността. Или пък за земеделие или животновъдство. Може би го гложди някакъв дребен етикетно-протоколен въпрос. Например дали би било редно лорд-наместникът на графството да покани на вечеря разведената съпруга на втори братовчед на кралицата. Или пък дали е редно да носи пояс на годишния бал на ловното дружество.

Може пък да търси мой професионален съвет. Мнението ми като философ относно епистемологичен въпрос, който го измъчва. Например как би могъл да узнае дали арендаторите му са способни да изпитват чувства или пък дали всичко, което го заобикаля — и имението, и кафявото му карирано сако, и ландровърът — всъщност не е плод на въображението му?

Едва ли! Кейт и аз се досещаме какъв съвет иска. Нейният професионален съвет. Притежава картина,

за която в рода все се е мълвяло, че е на Констабъл, Тинторето, Рембранд... Или ваза, или кана, или пък керамична статуетка на куче или пък порцеланова фигурка на овчарка, която и за миг не бил смятал за интересна или ценна, ама би ни бил страшно задължен, ако бихме склонили да я мернем, ей тъй, от едното пусто любовитство и т. н., и т. н.

— Остави говоренето на мен — успокоявам я.

Мълчи. Иска да каже, че и без това винаги говоря. Аз пък имах предвид да му обясня, че Кейт е на почивка, че е в майчинство, че не ѝ се идентифицира това или онова. Както и че дори да не беше на почивка, дори ако новородено бебе не заемаше предния план в съзнанието ѝ, дори ако беше в кабинета си в Института „Хамлиш“, където ѝ плащат, за да мисли за изкуство, не би мислила по този начин за изкуството. Не е специалист по идентификации. Не е от тези изкуствоведи, независимо какви са му ги наговорили жената от лавката или човекът със септичните ями.

Мълчанието продължава. Ясно ми е какво си мисли. Че Чърт търси моя съвет за изкуството. Или че ро-гът Чърт притежава картина, за която винаги се е смятало, че е от Майстора на бродираните листа, чието име би напрегнало атмосферата между Кейт и мен. Да, ама не бих заговорил за това. Ще запазя мълчание като нея. И не е ли ужасно невъзпитано от нейна страна да повдига такъв въпрос, макар и безмълвно! Напоследък не съм ѝ давал поводи за недоволство. Нали току-що я изненадах с целувка, което обожава. Няма да прекъсна мълчанието. Няма да проговоря. Само ще ѝ побутна тлъстото рамо и ще я накарам да се разсмее и да забрави.